

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ»**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 26 «Цивільна безпека»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Харків

2025

Матеріали до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2025.

Укладачі:

Шевчук Віктор, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики;

Демидова Євгенія, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри криміналістики;

Капустіна Марієтта, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри криміналістики;

Латиш Катерина, кандидатка юридичних наук, доцентка, асистентка кафедри криміналістики;

Вступ

Мета навчальної дисципліни – формування високого рівня знань щодо основних наукових, методичних, організаційно-тактичних та процесуальних положень використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень та практичних навичок їх застосування.

Завдання:

- формування системи теоретичних знань про інститут використання спеціальних знань, його змістовне наповнення;
- наведення характеристики форм використання спеціальних знань, диференціації суб'єктів, які володіють спеціальними знаннями, окреслення їх компетенції та компетентності, прав, обов'язків та відповідальності;
- опанування механізмом взаємодії слідчого (прокурора) з судовими експертами та спеціалістами під час розслідування кримінальних правопорушень;
- набуття знань та практичних навичок щодо особливостей залучення судових експертів та проведення різних видів судових експертиз;
- набуття знань та практичних навичок щодо особливостей залучення спеціалістів до кримінального провадження;
- формування умінь та навичок оформлення матеріалів для призначення різних видів судових експертиз;
- формування умінь та практичних навичок оцінки результатів використання спеціальних знань, здійснення їх критичного та системного аналізу, виявлення недоліків і помилок.

**ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ п/п	Теми	Практичні заняття	Самостійна робота (в годинах)
1	Теоретичні засади використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.	2	4
2	Нормативно-правове регулювання діяльності судового експерта.	2	6
3	Нормативно-правове регулювання діяльності спеціаліста.	2	4
4	Поняття судової експертизи, її види та значення.	2	6
5	Наукові та методичні засади проведення судової експертизи.	2	4
6	Висновок судової експертизи: види, структура та зміст. Оцінка висновку експерта.	2	4
7	Порядок залучення судового експерта до кримінального провадження.	2	6
8	Біологічна експертиза.	2	4
9	Трасологічні експертизи.	2	4
10	Експертиза зброї слідів і обставин її використання.	2	4
11	Лінгвістична експертиза мовлення.	2	4
12	Технічна експертиза документів.	2	4
13	Фототехнічна та портретна експертизи.	2	4
14	Експертиза звуко-, відео-запису.	2	4
15	Експертиза матеріалів речовин та виробів	2	4
16	Вибухотехнічна експертиза та експертиза техногенних вибухів	2	4
17	Тактика залучення спеціаліста, перекладача до кримінального провадження.	2	4
18	Використання спеціальних знань під час під час огляду місця, обшуку.	2	6
19	Використання спеціальних знань під час під час допиту та слідчого експерименту.	2	4
20	Використання спеціальних знань під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій.	2	4

ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.

(2 год.)

Практичне заняття №1

П л а н

1. Поняття спеціальних знань, їх структура, зміст. Співвідношення спеціальних, загальнодоступних та юридичних знань.
2. Правова регламентація та наукові засади використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.
3. Мета та завдання залучення спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень.
4. Форми використання спеціальних знань. Умови правомірності та допустимості використання спеціальних знань.
5. Диференціація суб'єктів, які володіють спеціальними знаннями.

ТЕМА 2: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА.

(2 год.)

Практичне заняття №2

П л а н

1. Процесуальний статус судового експерта у кримінальному судочинстві.
2. Державні та приватні судові експерти.
3. Професійні та кваліфікаційні вимоги, що висуваються до судових експертів.
4. Підготовка судових експертів. Атестація судових експертів. Державний Реєстр атестованих судових експертів.
5. Взаємодія судового експерта з правоохоронними органами. Експертна ініціатива.
6. Співвідношення діяльності судового експерта та спеціаліста.

ТЕМА 3: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА.

(2 год.)

Практичне заняття №3

П л а н

1. Роль спеціаліста у кримінальному провадженні.
2. Права, обов'язки та відповідальність спеціаліста у кримінальному судочинстві.
3. Вимоги, що пред'являються до спеціалістів.
4. Процесуальне положення перекладача та інших осіб, що володіють спеціальними знаннями.
5. Інші суб'єкти, які володіють спеціальними знаннями (їх права, обов'язки та відповідальність).
6. Експерт з питань права, його компетенція та специфіка процесуального статусу.
7. Науково-правова експертиза, її сутність та значення.
8. Нетрадиційні та перспективні знання при розслідуванні кримінальних правопорушень. Використання поліграфу.

ТЕМА 4: ПОНЯТТЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, ЇЇ ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ.

(2 год.)

Практичне заняття №4

П л а н

1. Сутність, значення та структура судово-експертної діяльності. Принципи судово-експертної діяльності.
2. Поняття та види судових експертиз.
3. Судова експертиза та її співвідношення з іншими формами використання спеціальних знань.

4. Об'єкти судової експертизи.
5. Завдання судової експертизи, їх класифікація.

ТЕМА 5: НАУКОВІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.

(2 год.)

Практичне заняття №5

П л а н

1. Судово-експертне дослідження. Стадії експертного дослідження.
2. Методи та методика експертного дослідження.
3. Державна реєстрація експертних методик: вимоги, процедура оформлення. Реєстр методик проведення судових експертиз.
4. Експертна ініціатива та її відображення у висновку експерта
5. Інформаційне та науково-технічне забезпечення проведення судових експертиз.

ТЕМА 6: ВИСНОВОК СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ВИДИ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ. ОЦІНКА ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА.

(2 год.)

Практичне заняття №6

П л а н

1. Сутність, структура та зміст висновку судової експертизи.
2. Форми і види висновків.
3. Висновок експерта як джерело доказів.
4. Оцінка висновку судової експертизи.
5. Поняття та види експертних помилок. Експертні помилки і неправдивий висновок експерта.
6. Способи виявлення експертних помилок та шляхи їх усунення. Рецензування висновків експерта.

ТЕМА 7: ПОРЯДОК ЗАЛУЧЕННЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

(2 год.)

Практичне заняття №5

П л а н

1. Оформлення матеріалів для призначення судової експертизи. Підготовка об'єктів для експертного дослідження. Підбір зразків для порівняльного дослідження.
2. Визначення експертних завдань. Формулювання запитань експерту.
3. Особливості оформлення матеріалів при призначенні додаткової, повторної, комісійної та комплексної криміналістичної експертизи.
4. Визначення експертної установи. Функції керівника експертної установи при надходженні матеріалів на первинну, додаткову, повторну, комісійну та комплексну експертизи.

ТЕМА 8: БІОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

(2 год.)

Практичне заняття №8

П л а н

1. Предмет, об'єкти та завдання біологічної експертизи.
2. Можливості та основні напрямки молекулярно-генетичного дослідження.
3. Предмет та завдання молекулярно-генетичної експертизи.
4. Особливості виявлення, попереднього дослідження, вилучення, упакування та зберігання об'єктів біологічного походження (об'єктів молекулярно-біологічної експертизи): кров, виділення (сперма, слина, піхвові виділення, піт та жиропіт), волосся, епітеліальні клітини, частини органів та тканин організму людини, ґрунт, речові докази, одорологічні сліди). Чинники, які зумовлюють пошкодження слідів біологічного походження.
5. Відбір біологічних зразків для проведення експертизи. Вимоги до процедури відібрання біологічних зразків.

6. Основні помилки призначення молекулярно-генетичної експертизи та їх наслідки.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Фабули

1. Під час обшуку в квартирі підозрюваної особи на ковдрі було виявлено речовину бурого кольору, схожу на кров. Слідчий висунув версію, що ці сліди можуть належати потерпілій особі. *Яка експертиза має бути призначена? Які питання можуть бути поставлені на вирішення експертів? До якої експертної установи має звернутися слідчий для проведення судової експертизи? Які об'єкти мають бути надані судовому експерту?*

2. Під час розслідування умисного вбивства виникла необхідність підтвердження того, що Темченко В. є батьком Уварова Л. Слідчий вирішив призначити судову експертизу. *Яка експертиза має бути призначена? Складіть постанову про призначення судової експертизи. Які матеріали мають бути надані судовому експерту?*

3. Під час огляду місця події біля трупа було знайдено недопалок цигарки та жувальну гумку. Слідчий вирішив призначити судову експертизу. *Яка експертиза має бути призначена? Складіть постанову про призначення судової експертизи. Які матеріали мають бути надані судовому експерту?*

Список додаткової літератури

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів / М-во юстиції України, Харків. наук.-дослід. ін-т судов. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

Особливості підготовки матеріалів при призначенні судово-почеркознавчої експертизи: методичні рекомендації / Т. В. Кузнєцова, С. І. Смірнова - К: Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2019. 38 с.

ТЕМА 9: ТРАСОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ

(4 год.)

Практичне заняття №98

П л а н

1. Сутність трасологічної експертизи та її види.
2. Предмет, об'єкти та завдання трасологічних експертиз.
3. Підготовка матеріалів для провадження трасологічних досліджень.
4. Методики проведення трасологічних експертиз.
5. Призначення та проведення окремих видів трасологічних експертиз.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули. Знайомляться із запропонованими викладачем матеріалами (постановами, ухвалами, висновками судових експертиз).

Ф а б у л и

1. Слідчий відмовив захиснику у задоволенні клопотання про проведення судово-трасологічної експертизи у кримінальному провадженні, яке захисник оскаржив до суду. У мотивувальній частині постанови про відмову у задоволенні клопотання, слідчий вказав, що захисник не зазначає конкретних предметів, щодо яких має бути проведене експертне дослідження; призначення трасологічної експертизи призведе до затягування строків досудового розслідування, що порушить один з основоположних принципів кримінального процесуального права, як розумні строки. Крім того, вилучені під час обшуку предмети направлені до експертних закладів з метою проведення експертиз матеріалів, речовин та виробів за експертною спеціальністю 8.6 «Дослідження

наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів». *Надайте правову оцінку ситуації та вкажіть, яке рішення може прийняти суд за результатами розгляду цієї скарги захисника.*

2. Під час огляду місця вбивства було виявлено сліди пальців рук, слину на чашках та цигарках, які були залишені на столі. Також слідчий знайшов недоїдки бутербродів. *Які об'єкти необхідно надати експертові для вирішення ідентифікаційних завдань? Чи обов'язковим є вилучення предмету зі слідами? В яких випадках можна обмежитися наданням копій слідів (зліпків, фотознімків) та які вимоги для оформлення таких копій?*

3. Ввечері, коли Полікарченко Д. поверталася з роботи до гуртожитку, на неї напали три собаки та покусали її. Вона запам'ятала, що на них були червоні ошийники. *Надайте оцінку ситуації та які судові експертизи можуть бути призначені. Які питання можуть бути поставлені на вирішення експертові?*

4. З квартири було викрадено колекцію дорогих поштових марок, але під час огляду слідів зламу не було виявлено. *Надайте оцінку ситуації та які судові експертизи можуть бути призначені. Які питання можуть бути поставлені на вирішення експертові?*

5. На місці події було виявлено: 1) гіпсовий зліпок зі сліду протектора шини з місця події; 2) фрагменти осипу фарного скла; 3) затриманий автомобіль Toyota, з розбитою фарею та капотом, на якому потенційно було вчинено наїзд. *Вкажіть які судові експертизи необхідно призначити та які питання необхідно поставити на вирішення експерта.*

6. Водія таксі було знайдено мертвим зі слідами насильницької смерті. На шиї були виявлені сліди від зашморгу та знайдена мотузка, кінці якої зав'язані на вузол. Також на місці події були знайдені предмети, схожі на кастет та кинджал. *Опишіть порядок вилучення та упакування слідів на місці події з метою подальшого направлення на дослідження експертові. Вкажіть які*

судові експертизи необхідно призначити та які питання необхідно поставити на вирішення експерта.

Список додаткової літератури

Трасологічні дослідження: курс лекцій / А.В. Кофанов, О.Г. Волошин, О.В. Літвінова. Київ, 2010. 304 с.

Криміналістичне забезпечення виявлення і розслідування злочинів : монографія / за ред. В. В. Тіщенка. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 430 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів / М-во юстиції України, Харків. наук.-дослід. ін-т судов. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. Харків : ХНДІСЕ : Промінь, 2018. 180 с.

Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія і практика: монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.

Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади): монографія. Сімферополь: ООО «ДІАЙПГ», 2008. 196 с.

ТЕМА 10. ЕКСПЕРТИЗА ЗБРОЇ СЛІДІВ І ОБСТАВИН ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ

(2год.)

Практичне заняття №10

П л а н

1. Сутність та види експертизи зброї слідів і обставин її використання.
2. Предмет, об'єкти та завдання експертизи зброї слідів і обставин її використання.

3. Підготовка об'єктів для проведення дослідження. Правила поводження зі зброєю та боєприпасами.
4. Дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї.
5. Дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу.
6. Дослідження холодної зброї.
7. Дослідження інших зброї.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули. Знайомляться із запропонованими викладачем висновками експертизи зброї слідів і обставин її використання, здійснюють їх оцінку.

Ф а б у л и

1. Відомий журналіст їхав на роботу на своїй автівці та на перехресті вулиць Захисників України і Коцюбинського автомобіль вибухнув. Автомобіль був обладнаний газовим балоном, який місяць тому було обстежено. Однією з версій слідства є те, що до днища була причеплена вибухівка. *Вкажіть які експертизи слід призначити. Які питання необхідно поставити на вирішення експертові. Яким чином можна визначити вид вибухівки.*

2. Після деокупації одного з селищ Харківської області у підвалі місцевого жителя було знайдено арсенал зброї, гранатометів та ствольної артилерійської зброї. Місцевий житель пояснив, що це експонати з музею криміналістики одного з навчальних закладів, які він намагався зберегти таким чином. *Чи є необхідність у призначенні судових експертиз у цьому випадку? Якщо так, то вкажіть яких та які питання можна поставити на вирішення експертові.*

3. Цивільний літак, який пролітав над територією бойових дій, зазнав катастрофи. Причини поки що слідству невідомі, але сліди ураження свідчать про нанесення удару шляхом застосування певного вибухового пристрою (ракети «Бук», артилерії, бомби, атака з штурмовика СУ-25 тощо). *Оцініть ситуацію та вкажіть які судові експертизи слід призначити у цьому випадку.*

Які об'єкти направити на експертизу? Які питання поставити на вирішення відповідних експертиз?

4. На місці події було знайдено труп, декілька різнокаліберних куль та гільз, а також у кишені трупа виявлено саморобний пістолет та кинджал. *Оцініть ситуацію та вкажіть які судові експертизи слід призначити у цьому випадку. Які об'єкти направити на експертизу? Які питання поставити на вирішення відповідних експертиз?*

Список додаткової літератури

Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброезнавство: підручник / за ред. П.Д. Біленчука. Київ: Міжнародна агенція «BeeZone», 2003. 384 с.

Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : суд.-балістична методика / Д. Ю. Гамов. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2005. — 31 с.

Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посіб. / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження гладкоствольної вогнепальної зброї: монографія. Київ: Видавництво «Кий», 2005. 192 с.

Кофанов А.В. Методологія судово-балістичної методики: монографія / А.В. Кофанов, Т.В. Михальчук. Киев: Три К, 2011. 440 с.

Мельник Р.В. Особливості судово-балістичної експертизи об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю. Київ, 2020. 134 с.

Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліф. судового експерта / авт.-уклад. : Л. М. Головченко, А. І. Лозовий та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.

Піріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія / І. В. Піріг. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

Практичний посібник для працівників органів досудового слідства та експертних підрозділів з питань призначення судової експертизи / за заг. ред. П. В. Коляда. Київ: УВПД ГШ МВС України, 2009. 526 с.

Яремчук В. О. Судова балістика у системі криміналістичних знань Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. Вип. 150. С. 244-252.

ТЕМА 11. ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА МОВЛЕННЯ

(2год.)

Практичне заняття №11

П л а н

1. Загальна характеристика лінгвістичної експертизи мовлення та її видів.
2. Лінгвістична експертиза писемного мовлення: предмет, об'єкти та завдання дослідження.
3. Лінгвістична експертиза усного мовлення: предмет, об'єкти та завдання дослідження.
4. Мовленнєвий портрет особи в системі криміналістичних знань.
5. Авторознавча експертиза та семантико-текстуальна експертиза.
6. Особливості відібрання зразків для проведення лінгвістичної експертизи та вимоги, які до них пред'являються.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Ф а б у л и

1. В ході судового засідання один з учасників дозволив собі невічливі висловлювання по відношенню до судді. У зв'язку з чим суддя звернувся з

позовом до суду. *Які експертизи можуть бути призначені? Вкажіть об'єкти, які можуть стати предметом дослідження експертизи. Які питання будуть поставлені на вирішення експерта?*

2. Григоренченко А. знайшов у себе на балконі 2 книги «Моя боротьба» (А. Гітлера «Mein Kampf»). Достовірно знаючи, що вказані книги пропагують культ насильства та жорстокості, а також заборонені в законному обороті для поширення, вирішив їх реалізувати (збути) на ринку. По обіді до прилавку Григоренченка А. підійшла Петрановська-Рабінович Л., яка придбала ці книги. Під час ознайомлення з ними її дуже обурило негативне ставлення щодо, так званих, «неарійських народів» (євреїв і слов'ян) і вона звернулася до поліції *Які експертизи необхідно призначити для визначення чи містить книга інформацію, що розпалює ворожнечу на національному і расовому ґрунті та пропагує ідеї расизму та націоналізму?*

3. Під час дослідження висновку судово-лінгвістичної експертизи адвокат звернув увагу на те, що у ньому містяться посилання на застарілі методики проведення судових експертиз, а також наукові праці видатних вчених у цій галузі та статті практиків, розміщені в Інтернет-мережі. *Чи є правомірним використання академічних наукових праць, словників, довідників та інших наукових джерел при проведенні судових експертиз? Які джерела та методики можуть використовувати судові експерти при проведенні дослідження?*

4. На шпальтах одного відомого засобу масової інформації було розміщено інформацію про діяльність одного з одіозних суддів, який прославився своїми корупційними вчинками, неправосудними рішеннями, а також закликами до повалення існуючого державного режиму. Його образило публічне поширення про нього інформації, як про «одіозного», і він звернувся до суду з клопотанням про проведення судових експертиз. *Які судові експертизи можуть бути призначені у цьому випадку? Які об'єкти можуть бути направлені на дослідження експертові? Які питання можуть бути поставлені на вирішення експерту?*

5. 16.05.20__ року між сторонами було укладено договори про фінансову участь у будівництві житлових будинків, на земельних ділянках з метою отримання прибутку від їх продажу. На виконання умов зазначених договорів, Крюковченко А. передав йому кошти, загальна сума яких становить 86094,00 доларів США. Іванченко Д. стверджує, що між ним та позивачем ніяких зобов'язальних правовідносин не виникало, кошти він не брав. Твердження позивача про наявність зобов'язання повернути йому кошти не відповідають дійсності. Надані позивачем договори про фінансову участь у будівництві житлових будинків є лише договорами наміру і їх зміст не підтверджує отримання коштів. *Які експертизи можуть бути призначені для перевірки зазначених обставини у договорах про фінансову участь у будівництві житлових будинків? Вкажіть перелік питань, які необхідно поставити на вирішення експертам, та які об'єкти будуть направленні на дослідження. Чи може висновок експерта за результатами таких досліджень бути правовою кваліфікацією тексту? Чи є необхідність використання спеціальних знань у цьому випадку?*

Список додаткової літератури

Ажнюк Л.В. Лінгвістична експертиза як юридичний інструмент. Магістерум. Вип. 66: мовознавчі студії. Київ, 2017. С. 8-15.

Гора І., Ходанович В. Сучасні проблеми експертного дослідження мовленнєвих повідомлень, що містять інформацію екстремістського характеру. Історико-правовий часопис. 2015. № 2 (6). С. 108-113.

Кечеджі ОБ. Роль та значення лінгвістичної експертизи усного мовлення у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України. Актуальні питання сьогодення. Том 2, 2018. С. 48-52.

Савельєва І. В. «Порівняльний аналіз криміналістичних понять «мовленнєвий портрет» та «словесний портрет». Науковий фаховий журнал «Науковий вісник Ужгородського національного університету». Серія «Право», 2018. №50. С. 119-122.

Савельєва І.В. Проблемні питання дослідження усного мовлення особи при проведенні лінгвістичної експертизи та експертизи відеозвукозаписів. Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2020. №5 С. 217-219. URL: http://lsey.org.ua/5_2020/54.Pdf.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. Київ, 2006. 716 с.

ТЕМА 12. ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ

(2 год.)

Практичне заняття №12

П л а н

1. Види технічної експертизи документів.
2. Особливості відібрання зразків для проведення технічної експертизи документів та вимоги, які до них пред'являються.
3. Експертиза реквізитів документів, її предмет, об'єкти та завдання дослідження. Методика проведення.
4. Експертиза друкарських форм, її предмет, об'єкти та завдання дослідження. Методика проведення.
5. Експертиза матеріалів документів, її предмет, об'єкти та завдання дослідження. Методика проведення.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули

Ф а б у л и

1. Під час перетину державного кордону було виявлено факт намагання використання Носковим В паспорту з ознаками підробки. Під час огляду місця події було вилучено паспорт МН №152174 та поміщене до спеціального пакету 2459036. Слідчий вирішив призначити судову експертизу. *Яку судову експертизу має призначити слідчий? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?*

2. У процесі ознайомлення з матеріалами кримінального провадження підозрюваним було знищено окремі докази шляхом закреслення барвником чорного кольору цифр у деяких документах. *Визначте можливості відновлення змісту документів та порядок дій слідчого у цій ситуації.*

3. Працівниця пункту обміну готівкових валют, повідомила, що до неї звернувся гр. М для обміну валюти, а саме 100 американських доларів. Та під час перевірки банкнот, що надав чоловік, заявниця виявила, що валюта має ознаки підробки. Озвучивши це, чоловік забажав забрати купюри, та заявниця зупинила його й звернулася до правоохоронних органів. Гр. М. було затримано, під час поверхневої перевірки, виявили іще 5 купюр номіналом по 100 доларів. *Яку судову експертизу необхідно призначити? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?*

Список додаткової літератури

Бирюков В. В. Криміналістическое исследование документов: Монография / Бирюков В. В., Коваленко В. В. Луганск, 1999. 164 с.

Бондаренко Г. Д. Криміналістичне дослідження документів, виконаних новими видами пишучих приладів: метод. реком. / Г. Д. Бондаренко, Л. П. Щербаковська, Н. О. Зубова, Г. В. Лошманова. Х.: МЮУ, ХНДІСЕ, 2011. 28 с.

Дослідження невидимих або слабо видимих давлених зображень в техніко-криміналістичній експертизі документів: методичні рекомендації / Є. А. Рябоконь, О. О. Любимцева. Київ: Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2020. 20 с.

Ковальов К. М. Дослідження документів, виготовлених за допомогою лазерних принтерів: метод. реком. / К. М. Ковальов, В. Л. Попов. Київ: ДНДЕКЦ, 2009. 18 с.

Криміналістичне документознавство : практ. посіб. / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов; За заг. ред. В. В. Бірюкова. Київ, 2007. 332 с.

Криміналістичне дослідження документів, виготовлених за допомогою нових засобів оперативної поліграфічної техніки: метод. реком. / Г. Д. Бондаренко. Харків: ХНДІСЕ, 2009.

Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч. посіб. / О. В. Воробей, А. В. Кофанов. Київ, 2011. 312 с.

ТЕМА 13. ФОТОТЕХНІЧНА ТА ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗИ.

(2 год.)

Практичне заняття №13

П л а н

1. Сутність фототехнічної експертизи. Предмет та об'єкти досліджень.
2. Завдання фототехнічної експертизи.
3. Особливості призначення фототехнічної експертизи та методика проведення.
4. Зміст портретної експертизи, її предмет, об'єкти досліджень.
5. Завдання портретної експертизи.
6. Особливості призначення портретної експертизи та методика проведення.
7. Експертиза голограм: предмет та об'єкти дослідження.
8. Завдання експертизи голограм.
9. Методика проведення експертизи голограм.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули. Знайомляться із запропонованими викладачем висновками судових експертиз.

Ф а б у л и

1. 3 січня 2022 року у місті Харкові о 01 годині ночі невідома особа проникла в торговий центр «Рост» та вчинила крадіжку товарів на суму 17750 грн. Зовнішній вигляд чоловіка був зафіксований на камеру в той момент, коли підозрюваний хотів зірвати її зі стіни руками. Чоловік був одягнений у спортивну куртку, темні штани, обличчя було закрито маскою з тканини, від

підборіддя до носу, на голові була кепка з козирком, рюкзак на спині. Після декількох невдалих спроб пошкодити камеру, він виліз через вікно і зник. 4 січня співробітники Харківського районного управління поліції № 2 перевірили зовнішні камери відеоспостереження, які розташовані по проспекту Героїв Харкова та отримали фотознімки і відеозаписи з зображенням чоловіка без маски, який за своїм зовнішнім виглядом нагадував підозрюваного. Після проведення оперативно-розшукових заходів був затриманий гр. Т. Слідчий вирішив призначити судову експертизу. *Яку судову експертизу необхідно призначити? Які об'єкти має надати слідчий для проведення судової експертизи? Сформулюйте питання експерту. Яка методика проведення такого дослідження?*

2. 27 лютого 2022 року громадянка М., 1991 року народження, яка проживала в м. Городня Чернігівської області, вийшла з дому та не повернулась. 28 лютого чоловік та батьки дівчини звернулись до Національної поліції, потім розмістили інформацію про розшук в соціальних мережах. Розшукові заходи не дали позитивних результатів. 14 березня 2022 року батькам надійшло повідомлення в соціальній мережі «VK», в якому містилась інформація про те, що гр-ка М. перебуває на території Російської Федерації та зможе повернутись в Україну після переказу грошових коштів на банківський рахунок, у розмірі 6000 доларів. 15 березня від невідомої особи надійшло друге повідомлення з фотозображеннями дівчини, схожої на гр.-ку М. Слідчий перевіряв упізнавальні картки на невпізнані трупи по Чернігівській області та виявив 2 картки схожі за фотографіями та описом з зовнішністю гр.-ки М. та вирішив призначити експертизу. *Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Охарактеризуйте стадії експертного дослідження. Яка методика проведення такої експертизи?*

3. У грудні 2021 року гр. Т., знаходячись на території «Автомобільного ринку» м. Запоріжжя, придбав у гр. О., голограми з зображенням торговельного знаку Публічного акціонерного товариства «Запорізький автомобілебудівельний завод». Після чого самостійно наклеїв придбані

голограми на полімерні пакунки з кустарно виготовленими автомобільними запчастинами, які він придбав раніше. Частину автомобільних запчастин він зберігав за місцем свого проживання, а іншу частину - в автомобілі «ФІАТ» з номером державної реєстрації АР 8438 АР. 17 січня 2021 року гр. Т., о 10.45 годині, збув 4 полімерні пакунки з запчастинами гр. Р., якому було доручено проведення контрольованої закупки автомобільних запчастин з незаконно використаним знаком для товарів та послуг ПАТ «ЗАЗ», вартістю 1000 грн за комплект. В ході проведення обшуку за місцем проживання гр. Т. було виявлено та вилучено кустарно виготовлені автомобільні запчастини та лист з голограмами ПАТ «ЗАЗ». *Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Яка методика проведення такої експертизи?*

Список додаткової літератури

Експертиза голографічних номерних знаків, виготовлених за технологією «DOT MATRIX» : звіт про НДР / МЮ України, КНДІСЕ; викон.: Робур І. Й., Майданчук І. Ю. К., 2002. 18 с.

Експертиза голографічного захисту цінних паперів та документів : звіт про НДР / МЮ України, КНДІСЕ; викон.: Попов Ю. П., Робур І. Й., Богапов Г. Р., Усков К. Ю. К., 1999. 28 с.

Особливості призначення судових експертиз : практ. порадник / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр [авт.-уклад. : Перлін С., Шевцов С., Кокорін О.]. Вид. 2-ге, переробл. Харків, 2021. 92 с.

Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. Рувіна О. Г. Київ : Ліра-К, 2019. 424 с.

ТЕМА 14. ЕКСПЕРТИЗА ВІДЕО-, ЗВУКОЗАПИСУ

(2 год.)

Практичне заняття №14

П л а н

1. Експертиза відео-, звукозапису, її предмет, об'єкти дослідження.
2. Завдання експертизи відео-, звукозапису.
3. Особливості відібрання зразків для проведення дослідження. Вимоги, які пред'являються до зразків для порівняльного дослідження.
4. Методика проведення експертизи відео-, звукозапису.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули. Знайомляться із запропонованими викладачем висновками судових експертиз, здійснюють їх оцінку.

Ф а б у л и

1. Гр. Н. вирішив придбати ноутбук Apple на торгівельному інтернет-майданчику "OLX", вартістю 45000 грн. Після перегляду фотозображень продавця в соціальній мережі Facebook, гр. Н. написав йому повідомлення та попросив зателефонувати йому з у режимі відеозв'язку через мережу «Телеграм» та показати товар. Гр. Н. записав відеорозмову. Продавець попросив переслати йому на картку monobank 10% передплати від суми вартості товару. Гр. Н. зробив переказ грошових коштів на суму 4500 гривень, після чого зателефонував продавцеві, але зв'язок з ним був відсутній, повідомлення про продаж товару зникло. Того ж дня він звернувся до Національної поліції та записав заяву. Після проведення оперативно-розшукових заходів було затримано гр. К. та встановлено, що він отримав грошові перекази по 4500 грн від шести різних громадян України, які також звернулися до Національної поліції. Ошукані громадяни надали власні фотознімки з зображенням гр. К. Слідчий вирішив призначити експертизу. *Яка експертиза має бути призначена? Сформулюйте запитання експерту. Яка методика проведення такої експертизи?*

2. На трасі Харків-Дніпро відбулася дорожньо-транспортна подія у формі зіткнення двох автомобілів, один з автомобілів зник з місця події. Під час огляду місця події з автомобіля Chevrolet Aveo був вилучений відеореєстратор.

З камер зовнішнього спостереження, які розташовані на трасі та в м. Дніпро, були вилучені відеозаписи, на яких зафіксовано рух зниклого автомобіля синього кольору. На автомобільній заправній станції ОККО в м. Дніпро був вилучений відеозапис, на якому зафіксований водій, який купував пальне. *Складіть постанову про призначення судової експертизи? Яка методика проведення такої експертизи?*

Список додаткової літератури

Авдєєва Г. К. Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції: монографія / Авдєєва Г. К.; за ред. проф. Шепітька В. Ю. Х. : Право, 2006. 192 с.

Лівий С. В. Криміналістичне дослідження матеріалів і засобів звуко- та відеозапису : метод. Рек. / Лівий С. В., Агаліді Ю. С., Мачнев А. М. та ін. Київ: ДНДЕКЦ, 2001

Луценко Х.В., Роман А.І., Бударіна А. Е. Аналіз соціально-біологічних особливостей диктора за усним мовленням в експертизі відео-. Звукозапису / Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2020. С. 359-372.

Особливості призначення судових експертиз : практ. порадник / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр [авт.-уклад. : Перлін С., Шевцов С., Кокорін О.]. Вид. 2-ге, переробл. Харків, 2021. 92 с.

Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

ТЕМА 15. ЕКСПЕРТИЗА МАТЕРІАЛІВ РЕЧОВИН ТА ВИРОБІВ

(4 год.)

Практичне заняття №15

П л а н

1. Сутність та види експертизи матеріалів, речовин і виробів.

2. Об'єкти криміналістичної експертизи матеріалів, речовин і виробів.

3. Поняття та класифікація мікрооб'єктів, основні правила роботи з ними. Сучасні можливості криміналістичного дослідження мікрооб'єктів. Методи і прийоми вилучення та пакування мікрооб'єктів.

4. Особливості підготовки матеріалів та призначення криміналістичної експертизи матеріалів, речовин і виробів.

5. Предмет та завдання експертизи матеріалів, речовин і виробів.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули

Фабули

1. На трасі Київ-Харків відбулася дорожньо-транспортна подія зіткнення двох автомобілів, один з автомобілів зник з місця події. Під час огляду місця події експертом-криміналістом вилучено частки фарби автомобіля. Під час розслідування було виявлено автомобіль з пошкодженим лакофарбовим покриттям та слідами свіжого лакофарбового покриття. *Складіть постанову про призначення судової експертизи? Яка методика проведення такої експертизи?*

2. На зупинці громадського транспорту "Автовокзал" за адресою: м. Чернівці, пр. Богоявленський, 21, був затриманий гр. Р., у якого в ході особистого обшуку було виявлено та вилучено речовину рослинного походження з характерним запахом коноплі масою приблизно 20 гр. в пластиковій банці. *Який вид експертизи необхідно призначити? Які питання можна поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?*

ТЕМА 16. ВИБУХОТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЕКСПЕРТИЗА ТЕХНОГЕННИХ ВИБУХІВ

(2 год.)

Практичне заняття №16

П л а н

1. Експертиза вибухових пристроїв: сутність, предмет та об'єкти дослідження.
2. Завдання експертизи вибухових пристроїв.
3. Правила поводження з вибуховими пристроями.
4. Експертиза вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), предмет та завдання дослідження.
5. Особливості підготовки матеріалів для експертизи вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу) та експертизи вибухових пристроїв.
6. Сутність експертизи техногенних вибухів, предмет та об'єкти дослідження.
7. Завдання експертизи техногенних вибухів.
8. Особливості підготовки матеріалів для дослідження.

На занятті студенти обговорюють питання плану, демонструється дидактичний матеріал, вирішуються ситуаційні завдання під час роботи зі зразками (макети, муляжі, уламки, сліди) та колекціями запропонованими викладачем, вирішуються запропоновані нижче фабули

Ф а б у л и

1. 24 серпня 2022 року в Харківське районне управління поліції № 1 надійшло анонімне повідомлення про замінування станції «Університет» Харківського метрополітену. На місце події виїхали оперативники, вибухотехніки та кінологи, які обстежили всю територію і приміщення станції та виявили в одному з них поліетиленовий пакет сірого кольору в якому був предмет, за загальною будовою схожий на літрову упаковку соку «Наш сік», обладнану вимикачем сірого кольору та антеною білого кольору на верхній її частині. Після огляду та сканування саморобного пристрою експерти ВТУ деактивували його. Після перевірки камер відеоспостереження відділом поліції в метрополітені було встановлено, що невідомий громадянин залишив пакет на підлозі, озирнувся та витягнув з кишені предмет схожий на телефон, направив

його на пакет і натиснув пальцем на екран, потім підніс телефон до правого вуха та через декілька секунд пішов у напрямку північного виходу. Після проведення оперативно-розшукових заходів, оперативними співробітниками Харківського районного управління поліції № 1 був затриманий гр. К., який за зовнішніми ознаками був схожий на підозрюваного. У нього вилучили телефон. За місцем його проживання було проведено обшук, в результаті якого було виявлено та вилучено 250 грам речовини, схожої за формою та кольором на тротил. *Які судові експертизи необхідно призначити слідчому? Як буде здійснюватися організація їх проведення? Які завдання буде вирішувати судовий експерт?*

2. 1 березня 2022 року російські війська спрямували по будівлі Харківської облдержадміністрації (ОДА) дві ракети, що призвело до загибелі 29 осіб, руйнування самої будівлі та серйозних пошкоджень інших будівель в районі майдану Свободи. ДСНС повідомила, що внаслідок обстрілу поблизу будівлі ОДА утворилась вирва розміром 10х9,5 метрів та глибиною майже 5 метрів. На місці удару правоохоронці зібрали уламки ракет. *Яку експертизу слід призначити? Як буде здійснюватися організація проведення зазначеної експертизи? До якої установи мають направлятися об'єкти дослідження? Які особливості процесу дослідження зазначеної експертизи?*

3. Гр. М., вкінці лютого 2022 року, перебуваючи в лісовому масиві поряд з дамбою через р. Дніпро в м. Каневі, Черкаського району, Черкаської області, незаконно придбав у гр. Н., під виглядом випадкової знахідки в завчасно обумовленому місці, корпус бойової оборонної осколкової ручної гранати Ф-1 з уніфікованим підриивником дистанційної дії до ручних гранат. Предмет він приніс додому та сховав у власній кімнаті у ящику стола. 10.03.2022 року гр. М. розмістив оголошення у декількох групах телеграм каналу, про намір продати гранату.

16.03.2022 року о 20 год. гр. М., перебуваючи поряд з будинком за місцем свого проживання, продав корпус бойової оборонної осколкової ручної гранати Ф-1 з уніфікованим підриивником дистанційної дії за 3000 грн.

гр. В., якому було доручено проведення оперативної закупки. Гр. М. було затримано та повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, незаконне носіння, зберігання, придбання та збут боєприпасів без передбаченого законом дозволу. *Які ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні та ситуаційні питання можна поставити судовому експерту? Яка методика проведення такої експертизи?*

4. У серпні 2013 року на хімічному підприємстві "Стирол" у Горлівці Донецької області стався викид аміаку. В результаті чого п'ятеро людей загинули, ще п'ятеро постраждали. Оглядом було виявлено та зафіксовано численні пошкодження аміакопроводу, який розташований на території хімічного підприємства. Було прийнято рішення призначити експертизу дослідження обставин і механізму техногенних вибухів. *Які особливості підготовки матеріалів для проведення такого дослідження? Які питання можна поставити судовому експерту?*

5. 8 червня 2015 року на нафтобазі "БРСМ-нафта" під Києвом, у селі Крячки, розгорілася масштабна пожежа. Полум'я охопило 4 резервуари з паливом 900 куб. метрів. До гасіння пожежі залучили два пожежні потяги. 9 червня вранці при гасінні палаючої нафтобази пролунав вибух. Унаслідок надзвичайної події площа пожежі значно зростає. 10 і 11 червня на нафтобазі відбулися нові вибухи. У найближчих селищах була оголошена евакуація. Рятувальники ДСНС локалізували пожежу на нафтобазі ціною власного життя. З моменту початку пожежі загинули шість осіб. Відкрито кримінальне провадження з приводу незаконного розміщення двох нафтобаз біля с. Крячки Васильківського району Київської області в безпосередній близькості від військової частини. Були затримані директор нафтобази та інженер, а також посадові особи, які надали дозвіл на будівництво цієї нафтобази.

Визначте види експертиз, які необхідно призначити, та сформулюйте питання експертам. Які об'єкти необхідні для проведення експертизи?

Список додаткової літератури

Інструкція про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 19.08.2019 № 691. *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2753. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.

Національна академія внутрішніх справ / Робоче місце експерта вибухотехніка // Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху. URL : https://arm.naiu.kiev.ua/arm/arm_bmb_exp/idb/metod_wte.html

Пашенко В.І. Основи судової вибухотехнічної експертизи: Науково-методичний посібник. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2000.

Кофанов А.В. Судова балістика та суміжні галузі знань : Словник / В.В. Арешонков, А.В. Кофанов, Г.А. Кушнір, В.М. Атаманчук, Ю.П. Приходько. К. : НАВС, 2015. 184 с.

Пашенко В.І., Грущенко С.А., Ткаченко Є.М. Методи проведення оглядів місць вибухів. ДНДЕКЦ МВС України., Київ , 2004. 30 с.

Пашенко В.І., Свистунов О.Я., Хомко Р.Л. Експертний огляд, розрядження, транспортування та знищення вибухових пристроїв і речовин. Довідково-методичний посібник. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2005. 418 с.

Приходько Ю.П. Особливості проведення огляду і збору слідової інформації на місці кримінального вибуху / А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, Ю.П. Приходько. Методичні рекомендації. Київ: УкрДГРІ, 2013. 36 с.

Басін К.В., Ізотов О.І., Семенюк О.Г. Криміналістична вибухотехніка у боротьбі зі злочинами терористичної спрямованості. Навчальний посібник / Басін К.В., Ізотов О.І., Семенюк О.Г. Київ, 2012. 194 с.

ТЕМА 17. ТАКТИКА ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА, ПЕРЕКЛАДАЧА ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

(2 год.)

Практичне заняття №17

П л а н

1. Умови та порядок залучення спеціаліста на різних етапах кримінального провадження.
2. Випадки обов'язкового залучення спеціалістів до кримінального провадження.
3. Особливості залучення перекладача.
4. Тактичні аспекти взаємодії слідчого зі спеціалістом.
5. Обов'язки спеціаліста і перекладача, пов'язані з їх участю в слідчих (розшукових) діях.

**ТЕМА 18. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПІД ЧАС
ОГЛЯДУ МІСЦЯ, ОБШУКУ.**

(2 год.)

Практичне заняття №18

П л а н

1. Види та форми використання спеціальних знань під час огляду місця події.
2. Мета залучення спеціаліста до огляду місця події, його права та обов'язки під час проведення.
3. Випадки обов'язкового залучення спеціалістів.
4. Тактика залучення спеціаліста та інших осіб, що володіють спеціальними знаннями, до огляду місця події.
5. Судово-медичний експерт та його роль під час огляду місця події.
6. Використання спеціальних знань під час проведення обшуку.
7. Види та форми використання спеціальних знань під час обшуку.

8. Мета залучення спеціаліста до обшуку, його права та обов'язки під час проведення.

9. Тактика залучення спеціаліста та інших осіб, що володіють спеціальними знаннями, до проведення обшуку.

ТЕМА 19. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОПИТУ ТА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ.

(2 год.)

Практичне заняття №19

П л а н

1. Види та форми використання спеціальних знань під час допиту.
Мета залучення спеціаліста до проведення допиту.

2. Випадки обов'язкового залучення спеціалістів.

3. Залучення перекладача до проведення допиту.

4. Залучення педагога або психолога до проведення допиту.

5. Використання спеціальних знань під час проведення слідчого експерименту. Види та форми використання спеціальних знань під час слідчого експерименту.

6. Мета залучення спеціаліста до проведення слідчого експерименту.

7. Тактика залучення спеціаліста та інших осіб, що володіють спеціальними знаннями. Залучення судово-медичного експерта.

ТЕМА 20. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.

(2 год.)

Практичне заняття №20

П л а н

1. Форми та види спеціальних знань, що використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.
2. Значення спеціальних знань для підготовки та успішного проведення негласних слідчих (розшукових) дій.
3. Криміналістичні засоби та сучасні технології.
4. Особливості взаємодії слідчого, оперативних працівників та спеціаліста.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу навчального курсу.

Зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти визначається програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями, порадами та настановами викладача. Самостійна робота забезпечується комплексом навчально-методичних засобів: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи й ін.

Призначенням самостійної роботи є: - поглиблення та конкретизація знань із тем навчальної дисципліни; - формування навичок складання процесуальних документів і прийняття кримінальних процесуальних рішень; - усвідомлення тенденцій розвитку інституту використання спеціальних знань та можливостей їх використання у різних категоріях кримінальних проваджень.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти здійснюється у таких формах: підбір та аналітичне дослідження рекомендованої, нової навчальної та наукової літератури, тематичних актів законодавства України та іноземних держав, статистичних даних, емпірики, слідчо-прокурорської експертної та судової

практики з питань використання спеціальних знань; опрацювання конспектів лекцій; підготовка до практичних занять; виконання практичних завдань; підготовка індивідуальних робіт (реферат, стаття, тези тощо); участь у конкурсах студентських наукових праць, турнірах; підготовка до всіх видів поточних контрольних випробувань (колоквіумів, виконання тестових завдань тощо); самотестування; підготовка до диференційованого заліку та ін.

Види індивідуальних робіт, вимоги до виконання та критерії їх оцінювання закріплені у Положенні про види та критерії оцінювання індивідуальних робіт здобувачів вищої освіти кафедри криміналістики.

Нормативно-правові акти

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
2. Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: затв. Наказом МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17#Text>.
3. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затв. Наказом МВС України від 17.07.2017 № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>.
4. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 10.09.2009 № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.
5. Інструкція про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: затв. Наказом МВС України від 19.08.2019 № 691. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>.
6. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і

охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: затв. Наказом МВС України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>.

7. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>.

8. Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї: затв. Наказом МВС України від 31.05.1993 № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-93#Text>.

9. Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 11.09.2001 № 785 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01#Text>.

10. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. Наказом МЮ України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

11. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

12. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

13. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

14. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби : затв. Наказом

МВС України від 21.09.2020 № 675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-21#Text>.

15. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів : затв. Наказом ЦУ СБ України від 24.12.2014 № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#Text>.

16. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 № 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>.

17. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, затв. Наказом МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>

18. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: затв. Наказом МЮ України від 03.03.2015 № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> .

19. Порядок атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2008-%D0%BF#Text>.

20. Порядок ведення державного Реєстру атестованих судових експертів затв. Наказом МЮ України від 29.03.2012 № 492/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text>.

21. Порядок ведення Реєстру методик проведення судових експертиз: затв. Наказом МЮ України від 02.10.2008 № 1666/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08/print1464905809202823#Text>.

22. Порядок присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : затв. Наказом МЮ України від 30.12.2011 № 3660/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12#Text>.

23. Порядок проведення рецензування висновків судових експертів: затв. Наказом МЮ України від 03.02.2020 № 335/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-20#Text>.

24. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного суду України від 30.05.97 № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text>.

25. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

26. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

Література

Основна література

1. Бідняк Г. С. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств : монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 152 с.

2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. : Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / Авдеева Г. К. та ін. ; редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2018. 951 с.

3. Демидова Є.Є. Цифрові сліди кримінального правопорушення: поняття та особливості. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Випуск 85: частина 4. 2024. С. 71-75 <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/12-3.pdf>

4. Демидова Є.Є., Латиш К.В. Криміналістичні експертизи в структурі судово-експертної діяльності: особливості нормативно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 403-406. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/89>

5. Демидова Є.Є., Латиш К.В., Капустіна М.В. Можливості цифрової криміналістики під час розслідування легалізації корупційних доходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2023. С. 581-583.
6. Експертизи у кримінальному провадженні: наук.-практ. посіб. / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній. Київ: Норма права, 2020. 308 с.
7. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2017. С. 108-144.
8. Колеснікова І.А., Демидова Є.Є., Домашенко О.М., Латиш К.В. Профілактика експертних помилок під час дослідження цифрових фотозображень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С.427-429. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/94>
9. Консультації спеціаліста на стадії досудового розслідування: практичний посібник / С. О. Шевцов, О. А. Кожевніков. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. 37 с.
10. Криміналістика: підручник у 2-х т. Т. 1. / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 456 с.
11. Криміналістика: підручник у 2-х т. Т. 2 / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 328 с.
12. Криміналістичне дослідження ДНК : технології та можливості: навчальний посібник / Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін. Міністерство внутрішніх справ України; Харківський національний університет внутрішніх справ; Харківський НДЕКЦ. Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. Харків, 2022. 120 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Aeep7z0vCCmvtqt3ia1C5SiXTir8eXrM/view>
13. Латиш К.В., Демидова Є.Є., Дудченко О.Ю. Судово-експертні установи в Україні та особливості нормативно-правового регулювання судово-експертної діяльності у контексті недопущення експертних помилок.

Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №6. С. 437-440. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/97>

14. Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів / Укладачі: О.П. Угровецький, В.В. Аброськін, І.Р. Шинкаренко та ін. / Міністерство юстиції України; Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз імені Засл. проф. М.С. Бокаріуса. Харків: ХНДІСЕ ; Промінь, 2019. 180 с.

15. Судовий експерт: складові професійної компетентності: практичний посібник / Шевцов С.О., Рукавіцина Г.О., Островерхов Д.О.]. Міністерство внутрішніх справ України; Експертна служба; Харківський НДЕКЦ. Вид. 2-ге перероблене. Харків, 2021. 48 с.

16. Судові експертизи в процесуальному праві України: навчальний посібник / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

17. Шевчук В.М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи: добірка наук. пр. Харків: Право, 2020. 1280 с.

18. The basics of criminalistics: practical manual / Anna Myrovskya, Artem Samodin, Tetiana Tsymbaliuk and other ; under the general editorship of Anna Myrovskya. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2021. 148 p.

19. Textbook of criminalistics. Volume 2: Criminalistic technique and tactics. Edited by H. Malevski, V. Shepitko. Kharkiv: Pravo Publishing House LLC, 2023. 840 p.

20. Shepitko, V., Shepitko, M., Latysh, K., Kapustina, M., Demidova, E. Artificial intelligence in crime counteraction: From legal regulation to implementation. *Social and Legal Studios*, 7(1), 2024. p. 135-144. URL: <https://sls-journal.com.ua/en/journals/tom-7-1-2024/shtuchny-intelekt-v-protidiyi-zlochinnosti-vid-pravovogo-regulyuvannya-do-realiy-zastosuvannya>.

21. Shepitko V. Introduction to criminalistics. Kharkiv: Apostille Publishing House L.L.C, 2021. 168p.

Додаткова література

1. Баранчук В. В. 3D-сканування як спосіб фіксації на місці злочину: переваги та недоліки. *Юридичний бюлетень*, 2020. Вип. 16. С. 280-287. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/16/38.pdf>.
2. Баранчук В. В. Перспективи використання інноваційних технічних засобів під час проведення огляду місця події в умовах воєнного стану. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. Випуск 45. 2022 р. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3465.
3. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні: навчальний посібник / І. В. Пиріг, Г. С. Бідняк. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 140 с.
4. Генетичний фінгерпринтинг: вилучення та дослідження слідів біологічного походження: практичний poradnik. Видання 2-ге, перероблене і доповнене / Перлін С. І., Шевцов С. О., Іонова В. В. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. 51 с.
5. Демидова Є., Домашенко О., Колеснікова І., Латиш К. Судовий експерт як суб'єкт судово-експертної діяльності: правовий статус. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №5. С. 549-553. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/132>.
6. Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан : монографія. Національна академія правових наук України. Харків: Право, 2021. 448 с.
7. Застосування безпілотних літальних апаратів під час досудового розслідування: практич. poradnik / Когут А. А., Білоус В. В., Костенко Ю. О., Старостін О. Ю. Харків: ФОП Бровін О. В., 2024. 76 с.
8. Кафедра криміналістики: історія становлення та розвитку. До 80-річчя заснування: монографія / за ред. В.Ю. Шепітько, Харків, 2020. 268 с.
9. Копча Н. В. Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення: теорія та практика : монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 244 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/49281>

10. Куча М. С., Вдовиченко О. Л., Рябінін І. М. Судова вибухово-технічна експертиза за експертною спеціальністю 5.2 «Дослідження вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху»: завдання, особливості та порядок призначення: практичний посібник для слідчих. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. 37 с.
11. Латиш К., Білоус В. Судові експертизи радіоелектронних засобів як форма використання спеціальних знань під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Серія: Юридичні науки. 2022. Випуск 1(61). С. 5-11. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.1.1>.
12. Латиш К., Демидова Є., Домашенко О., Колеснікова І. Експертні помилки під час проведення окремих видів судових експертиз у сфері інформаційних технологій. *Юридичний вісник*. 2022. №2. С. 93-99. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2326>.
13. Методика проведення експертних досліджень літературних творів наукового характеру / НДЦ суд. експертизи з питань інтелект. власності ; за наук. ред. О. В. Скрипнюк. Київ : НДЦСЕ з питань інтелект. власності, 2019. 85 с.
14. Мирошніченко Ю. М. Використання спеціальних знань під час судового розгляду кримінальних справ / за ред. проф. М. Г. Щербаковського. Харків; Харківський національний університет внутрішніх справ. 2022. 97 с.
15. Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження: монографія / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.М. Шевчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2021. 248 с.
16. Особливості підготовки матеріалів при призначенні судово-почеркознавчої експертизи: методичні рекомендації / Т. В. Кузнецова, С. І. Смірнова. Київ: Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2019. 38 с.

17. Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія і практика: монографія. Харків : Право, 2016. 456 с.
18. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності: теорія і практика : науково-практичний збірник. Київ : Інтерсервіс. Вип. 6, 2020. 110 с.
19. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів : методичні рекомендації. / Теплицький Б. Б., Шрамко О. М., Юсупов В. В. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 68 с.
20. Шепітько В. Кримінальне право, криміналістика та судові науки: енциклопедія / Валерій Шепітько, Михайло Шепітько. Харків : Право, 2021. 508 с.
21. Latysh K., Demidova Y., Kapustina M. OSINT as an investigative tool: problems of collection and standardization. Problems of implementing legal norms under modern challenges: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. С. 131-149 URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/431/11489/24052-1>
22. Latysh, K. Post-Covid suicide: forensic science analysis. *Wiadomości Lekarskie*, VOLUME LXXV, ISSUE 8. Part 2, August 2022. P. 2031-2035. URL: <https://wiadlek.pl/wp-content/uploads/archive/2022/08/WLek202208216.pdf>.

Інтернет-ресурси

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого - <http://dspace.nlu.edu.ua/>

Електронний репозитарій ДВНЗ Ужгородського національного університету - <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/>

Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого - <http://library.nlu.edu.ua/>

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз імені засл. проф. М. С. Бокаріуса» - <https://www.hniise.gov.ua>

- Офіційний веб-портал Верховного Суду -
https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/
- Офіційний веб-портал Верховної Ради України - <http://rada.gov.ua/>
- Офіційний веб-портал Державного бюро розслідувань. - <https://dbr.gov.ua/>
- Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України -
<http://www.kmu.gov.ua>
- Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України
<https://mvs.gov.ua/uk/>
- Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України -
<https://minjust.gov.ua/>
- Офіційний веб-портал Національного антикорупційного бюро України -
<https://nabu.gov.ua/>
- Офіційний веб-портал Президента України - <http://www.president.gov.ua>
- Реєстр атестованих судових експертів - <https://rase.minjust.gov.ua>
- Реєстр методик проведення судових експертиз -
<https://rmpse.minjust.gov.ua>
- Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС
 України – <https://ndekc.kh.ua>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри криміналістики. URL:
http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=79:kafedra-kriminalistiki&Itemid=151

НЕІК

Навчальний електронний інформаційний комплекс «Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень»
<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1064>